December 2017

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0530092 Backa

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29 §§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget ”Skyddad natur”. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”*kartverktyget skyddad natur*”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN
Maria Johansson

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0530092 Backa

Kommun: Borås

Områdets totala areal: 4,1 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-11-22

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-12-20

Markägarförhållanden:
Ägs av Svenska kyrkan (Göteborgs stifts prästlönetillgångar. Org.nr 857201-3764).

Regeringsbeslut, historik:
SPA: Nej, pSCI: 1998-01-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

9070 - Trädklädd betesmark

1084 - Läderbagge, *Osmoderma eremita*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: De prioriterade bevarandevärdena är trädklädd betesmark 9070 och läderbagge Osmoderma eremita.

Motivering: Backa är en ekhage med ett 30-tal skyddsvärda träd och med förekomst av hotade och hänsynskrävande arter av bland annat skalbaggar och lavar.

Prioriterade åtgärder: Årlig skötsel med bete och röjning vid behov. Området bör omfattas av åtagandeplan för betesmarker med särskild skötsel eller av ett skötselavtal.

Beskrivning av området

Backa utgör en rest av ett kulturlandskap av ekhagskaraktär i ett i övrigt barrskogsdominerat

landskap. Området är kuperat och bitvis blockrikt eller med hällmarksinslag. Området har lång kontinuitet av ek. Trädskiktet är olikåldrigt och förutom ek förekommer inslag av asp, rönn, lönn, lind, björk och ask. Buskskiktet består av hassel med inslag av rönn och en. I den västra delen (som varit reservat sedan 1957) finns flera grova till mycket grova hagmarksekar. I den östra delen (reservat sedan 1998) har ekarna varit hårt trängda av planterad gran. Restaureringsinsatser gjordes i slutet av 90-talet då granen togs bort. Denna del av området präglas idag av ett glest trädskikt av ek.

Backa ligger inom en värdetrakt för skyddsvärda träd. I området finns ett 30-tal skyddsvärda träd. Av dessa är de flesta grova ekar. De grova ekarna är mycket artrika vad gäller lavar, svampar och insekter. Bland annat finns fynd av de rödlistade arterna lunglav (NT), almlav (VU) och blek kraterlav (VU). På nakenved av ek finns en rik knappnålslavsflora. Svampar som är funna i området är t.ex. oxtungsvamp (NT) och svavelticka. I området finns fynd av många hotade och hänsynskrävande skalbaggar som Natura 2000-arten läderbagge (NT), rödpalpad rödrock och avlång flatbagge.

Vad kan påverka negativt

Området skulle kunna påverkas negativt av:
-Uteblivet bete med igenväxning som följd.
-Glapp i kontinuiteten av jätteträd, vilket innebär att ersättningsträd saknas när den äldre trädgenerationen dör.
-Igenväxning av närliggande områden med gamla ekar.
-Eftersom naturtypen är känslig för näringstillförsel skulle även indirekt näringstillförsel som t.ex. läckage av näringsämnen från åkermark, stödutfodring av betesdjuren eller sambete med gödslad vall. Bete efter vegetationsperiodens slut och under vinterhalvåret innebär att djuren måste stödutfodras, vilket ger en näringstillförsel till fältskiktet. Vinterbete kan även ge trampskador på fältskiktet.
-Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan och bör därför endast användas vid behov.
-Faktorer som påverkar de gamla hagmarksträden negativt. Detta kan vara skador eller slitage på stam och rötter från t.ex. betesdjurens gnag, kraftig beskuggning eller svampangrepp som dödar trädet snabbt. Vid hästbete kan ekarna behöva inhägnas för att skyddas mot gnag och trampskador.
-Igenfyllnad av ihåliga träd med cement eller annat som kan skada förutsättningarna för trädens insektsfauna.
-Kraftiga körskador och annat som påverkar hydrologin negativt.
-Kraftiga avverkningar i närområdet om de påverkar lokalklimatet.
-Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
-Klimatförändringar som leder till förändrad konkurrenssituation där vissa arter gynnas på bekostad av andra.

Åtgärder som skulle påverka negativt, men som regleras i reservatsförskrifterna.
-Förändrad markanvändning som t.ex. plantering med gran.
-Tillförsel av gödningsmedel och bekämpningsmedel.
-Skogsbruk (annat än i naturvårdssyfte) som t.ex. avverkning av grova ekar och bortförsel av vindfällen och död ved av ek.
-Åtgärder som skulle förstöra fältskiktet eller påverka hydrologin. Exempel på sådana åtgärder är grävning, dikning, schaktning, upplag, byggnationer av olika slag.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett

Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Området är även skyddat som naturreservat. Skötseln regleras av naturreservatets skötselplan, som syftar till att bevara de växt- och djurarter som är rariteter i länet eller landet och som är knutna till ljusöppna ekhagar med gamla och grova ekar, bland annat läderbaggen. Detta uppnås genom frihuggning av värdefulla solitärträd, årligt bete och röjning av buskar och sly vid behov. Nya grova solitärer utvecklas så att kontinuiteten av grova träd och hålträd upprätthålls. Äldre döda träd och död ved sparas.

Inför varje skötselåtgärd måste noggranna skötselråd ges av en person med god kunskap och erfarenhet av läderbaggens ekologiska förutsättningar och krav. Med tanke på områdets litenhet, läderbaggens dåliga spridningsförmåga och ekens långa omloppstid är det viktigt med rekrytering av nya potentiella jätteträd och hagmarksträd i angränsande marker och röjning runt befintliga så att de står ljusöppet.

År 2017 har delar av området miljöersättning för särskilda värden enligt landsbygdsprogrammet (2014-2020) och en åtagandeplan för skötseln av området är knuten till ersättningen. Hela området bör även fortsättningsvis omfattas av åtagandeplan för betesmarker och slåtterängar med särskild skötsel eller av ett skötselavtal.

Läderbaggen och skyddsvärda träd i kulturlandskapet omfattas av åtgärdsprogram för skyddsvärdas arter och naturtyper.

Läderbagge kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet. Den ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 4 och betecknas med N i artskyddsförordningens bilaga 1. Vilt levande exemplar av arten är fredade enligt 1-4 stycket 4§ Artskyddsförordningen (2007:845) vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt störa, fånga eller döda arten, eller avsiktligt förstöra eller skada bo- och viloplatser samt att skada eller samla in ägg. Vilt levande exemplar av arten omfattas av 23§ Artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att förvara och transportera arten.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

9070 - Trädklädd betesmark

Areal: 4,1 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Hela området är klassat som denna naturtyp. Bland svampar finns fynd av de typiska arterna lunglav och almlav. I fältskiktet finns karaktärsarter som pillerstarr, teveronika och ärenpris och typiska arter som knägräs.

Generell beskrivning av naturtypen: Naturtypen förekommer på torr-blöt och näringsfattig-näringsrik fastmark. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog. Naturtypen har lång hävdkontinuitet och lång trädkontinuitet och inslag av gamla träd. Bete förekommer normalt i naturtypen. Området ska hysa en från naturvårdssynpunkt värdefull artstock knuten till betespåverkan i fältskiktet och/eller till solbelysta hagmarksträd. Värden knutna till beteshävd finns. Artsammansättningen varierar beroende på geografisk belägenhet och markens produktionsförmåga. I hagmarkerna dominerar lövträd, ofta ek och björk men även lind, ask och i vissa fall tall förekommer. I den betade skogen dominerar oftast barrträd och björk, i södra Sverige även ek/bok. Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper. Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden. Typiska arter: blåsuga, ormrot, lundstarr, stagg, klockpyrola, ängsvädd, ekspik, sotlav, läderlappslav, skogsvisslare, slåttergräsfjäril, brunfläckig pärlemorfjäril m.fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, näringstillförsel och bruten kontinuitet i trädskiktet. Den är också känslig för förändringar i hydrologin som t.ex. förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och minskade populationer av karakteristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen Trädklädd betesmark (9070) ska vara minst 4,1 hektar. Årligt bete ska påverka naturtypens dynamik och struktur. Ek ska prägla betesmarken. Krontäckningen ska kunna variera mellan tätare och glesare beskogad mark. Solexponerade, varma miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag i området. Det ska finnas gamla träd och föryngring av nya träd som efterträdare av framförallt ek. Det ska finnas ett buskskikt med olika växtarter men framförallt med hassel och en. Gran, buskar och sly/ungträd ska inte tillåtas ta överhanden eller skada de biologiskt gamla och värdefulla träden i området. För naturtypen främmande och/eller invasiva arter ska inte finnas i området. Följande strukturer/substrat ska finnas: gamla träd, träd med grov bark med skador, håligheter och mulm, levande träd med döda träddelar och död ved i olika former. Typiska arter ska förekomma.

Bevarandetillstånd

I början av 2000-talet var området ohävdat och bevarandetillståndet var ogynnsamt. Nu är området skött sedan ett antal år tillbaks och bevarandetillståndet är troligen gynnsamt.

1084 - Läderbagge, Osmoderma eremita

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Läderbagge fanns i området vid inventeringen 1996. Läderbagge har inventerats av den biogeografiska uppföljningen år 2016. Då hittades inga, men man inventerade bara fyra ekar i området. Läderbaggen är knuten till ihåliga lövträd med stora mängder mulm. I Sverige förekommer den främst i ek, men även i ask, lind, bok och andra träd som blir ihåliga. God solexponering påverkar mikroklimatet inne i hålträden och läderbaggen föredrar träd som står fristående eller halvöppet. Larven lever inne i stamhåligheternas mulm, där de gnager på den omgivande fastare döda veden. Larvutvecklingen sträcker sig över tre till fyra år och förpuppningen sker under sommaren i en ganska fast kokong i stamhåligheterna. Den fullbildade skalbaggen lever upp till en månad och uppträder från början av juli till början av september inne i hålträden. Läderbaggen har en mycket begränsad spridningsbenägenhet och de flesta individer stannar under hela sin livstid i det träd där de kläckts. Dock har individer som förflyttar sig upp till 200 meter mellan olika träd iakttagits. Om avstånden är längre mellan lämpliga hålträd får isoleringseffekten stor betydelse för artens förekomstmönster.

Arten gynnas av faktorer som håller trädskiftet glest och luckigt samt ger ljuskrävande träd som ek möjligheter att utvecklas till mulmträd och föryngra sig. Bete eller återkommande röjningar runt träden är exempel på sådana faktorer (men kontinuerlig betesdrift kan ofta vara negativt för ekföryngring, eftersom de unga ekplantorna betas av djuren). Läderbaggen hotas av brist på lämpligt substrat och faktorer som påverkar deras boträd negativt. Exempel på sådana faktorer kan vara skador och slitage på stam och rötter, kraftig beskuggning eller svampangrepp som dödar träden snabbt.

Läderbaggen är känslig för beskuggning av sina boträd och andra faktorer som skadar hagmarksträden och förkortar deras livslängd. Exempel på detta kan vara gnag på bark och trampskador på rötter orsakade av betesdjur eller skador på rotsystemet som orsakats av körning med tunga maskiner i området runt träden, samt avverkning och bortstädning av hålträd. På längre sikt är arten beroende av att det finns en lokal kontinuitet av lämpliga boträd.

Bevarandemål

Arten ska förekomma i området. Arealen lämplig livsmiljö, trädklädd betesmark, ska vara minst 4,1 ha. För beskrivning av lämplig livsmiljö se bevarandemål för trädklädd betesmark (9070).

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är osäkert eftersom det inte finns några sentida inventeringar. Inventering behövs för att bedöma bevarandetillståndet.

Dokumentation

ArtDatabanken. 2015: Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken SLU, Uppsala

Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2017-11.

Appelqvist, T. et al. 1990: Lövskogar i Borås kommun, Del 1. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1990:5.

Hultengren,S. & Stenström, J. 1987: Ängar och hagar i Borås kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1990:1.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 1998: Skötselplan och beslut för naturreservatet Backa. Beslut 1998-03-06.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1957: Resolution i nedannämnt ärende rörande fridlysning av naturminne. Beslut 1957-10-10, dnr IIIÖ 1854.

Naturvårdsverket. 2001: Åtgärdsprogram för bevarande av läderbagge (Osmoderma eremita). ISBN: 91-620-8027-X.

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000/. 2017-11.

Bilagor

Bilaga 1 Karta med områdets avgränsning.
Bilaga 2 Naturtypskarta

Natura 2000 - SE0530092 Backa

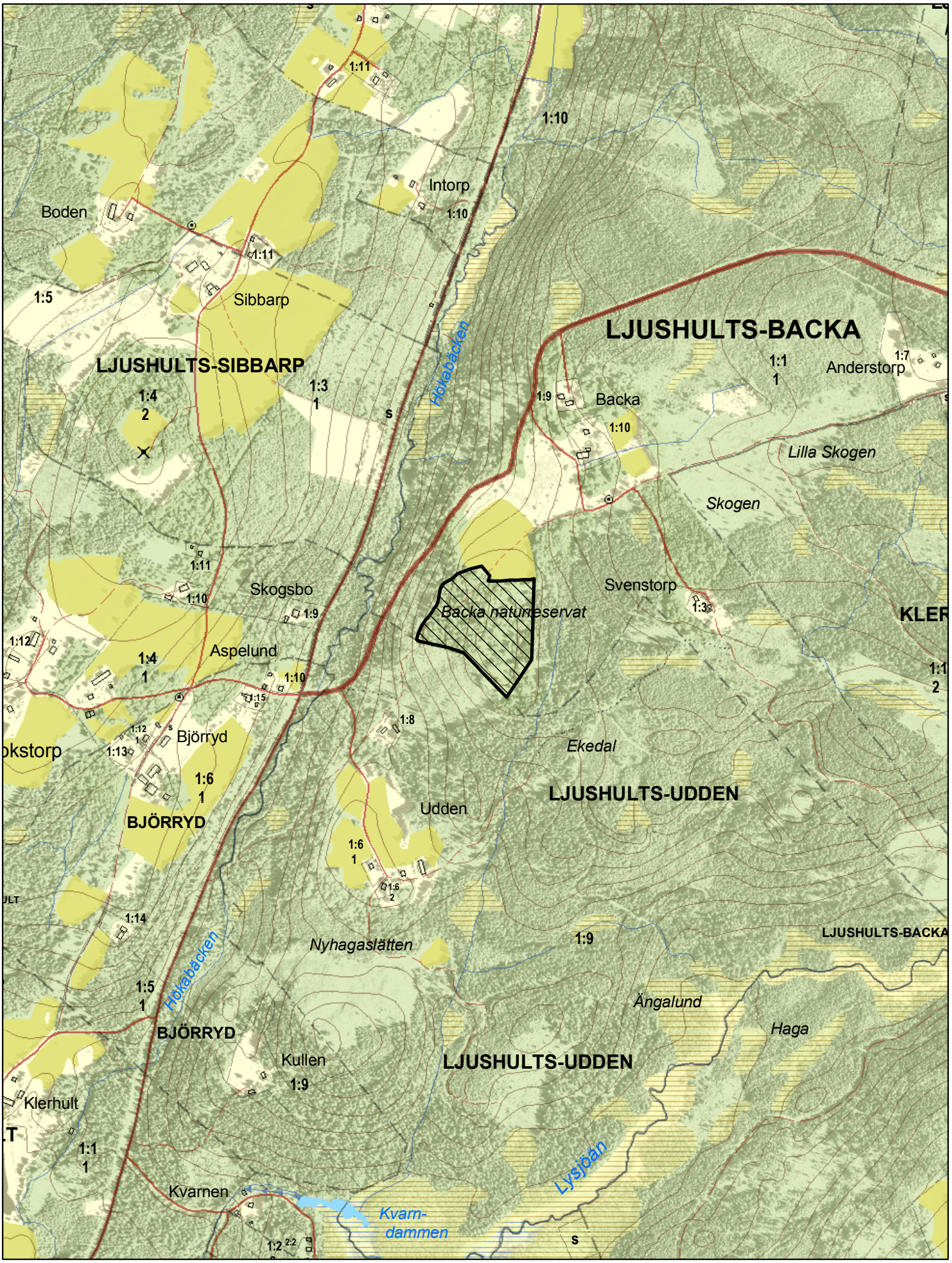

Map scale 1:10 000. Original printed 2009-01-30. Copyright Lantmäteriet 2009, dnr 106-2004/188-O.

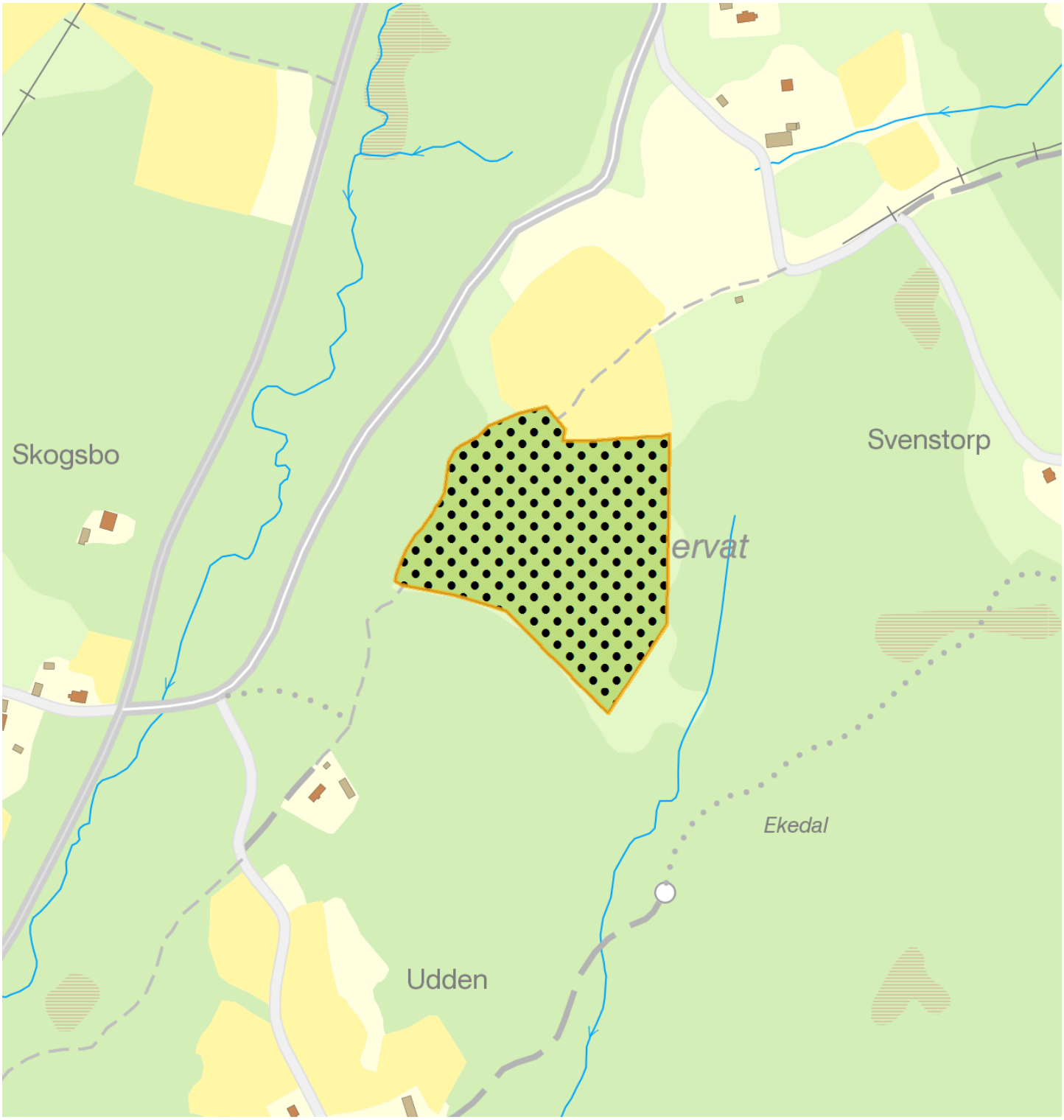

Natura 2000-naturtypskarta, Backa SE0530092
Borås kommun

N

Natura 2000
Habitatdirektivet

9070 - Trädklädd betesmark

Skala (i A4): 1:5 000

0 100 200 300 Meter

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN